NOTE DESPRE TRANSPUNEREA UNOR TOPONIME BIBLICE ÎN LIMBA ROMÂNĂ*

Dr. Ana-Maria GÎNSAC
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
anamaria_gansac@yahoo.com

Résumé Les premiers traducteurs roumains de la Bible (XVIIème siècle) ont connu la forme des noms propres bibliques par l'intermédiaire des sources en grec, latin ou slavon, où un grand nombre de toponymes ne sont pas de translittérations ou transcriptions, mais des traductions des toponymes hébraïques. Notre but est l'identification de modalités de la traduction des toponymes bibliques en roumain dans trois versions du livre de *Josué* (*Jésus*), dont les texte source sont en grec, latin et slavon. Le point de départ de notre contribution sont quelques études où on trouve des explications à propos de la traduction des toponymes bibliques hébraïques en grec.
Mots-clés : toponymes bibliques, livre de *Josué* (*Jésus*), traduction, langue roumaine.

Transpunerea numelor proprii – semne lingvistice care individualizează şi identifică – dintr-o limbă în alta a fost întotdeauna o sarcină dificilă, întrucât numele proprii pot aparţine unui alt tip de limbă, unei alte arii lingvistice şi unei culturi diferite de cea în care urmează să fie încadrate. Vaxelaire (2005: 101) arată că practicile privind transferul numelor proprii dintr-o limbă în alta variază în funcţie de mai mulţi factori:

(a) perioada istorică (habitudinile se schimbă de la epocă la epocă);

(b) genul textului (de exemplu, numele proprii se traduc mai mult în cazul literaturii dedicate copiilor decât în cazul altor genuri);

(c) limba-sursă şi limba-ţintă a traducerii (tip de limbă, alfabet, prestigiu cultural etc.);

(d) tipul de nume (de exemplu, antroponimele sunt mai puţin traductibile în comparaţie cu toponimele).

Născute din convingerea că numele individuale influenţează destinul persoanei sau al locului, numele proprii biblice enunţă unele realităţi, de obicei de natură religioasă, importante pentru indivizi şi pentru contextul social în care trăiesc (Rigolot 1977: 18). Numele biblice, cele mai multe dintre ele enunţuri întregi la origine, s-au opacizat şi au pierdut în timp legătura cu apelativele de la originea lor, devenind, majoritatea, incomprehensibile şi fiind preluate în alte limbi prin transliterare sau transcriere fonetică. Este cazul antroponimelor şi a celor mai multe dintre toponimele biblice. Această din urmă categorie conţine însă şi nume proprii semitice care au fost fie

* *Notes sur la transposition de quelques toponymes bibliques en roumain.*

BDD-A30315 © 2014 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:43:23 UTC)

substituite printr-un nume corespondent din limba-ţintă, fie traduse, adică echivalate cu materialul lingvistic specific acesteia (Fernández Marcos 1977: 241).

În limba română, traducătorii au cunoscut forma numelor proprii biblice fie prin intermediul surselor greceşti, latineşti sau slavone (în perioada cuprinsă între secolele al XVI-lea şi mijlocul secolului al XIX-lea), în care multe toponime biblice sunt traduse din limba ebraică, fie prin intermediul surselor ebraice, începând cu a doua parte a secolului al XIX-lea[1]. În primele traduceri integrale ale Vechiului Testament din secolul al XVII-lea, scrise cu alfabet chirilic, numele proprii nu sunt ortografiate întotdeauna cu iniţială majusculă, fapt care îngreunează adesea identificarea şi marcarea corespunzătoare a acestora de către transcriptori. Pornind de la inventarul toponimelor în varianta lor ebraică şi greacă din cartea *Iisus Navi/ Iosua* (Moatti-Fine 1996: 72-88), ne propunem să urmărim mai jos modul transpunerii toponimelor descriptive[2] din această carte în traducerile româneşti ale Vechiului Testament din secolul al XVII-lea:

(a) MS.45 (Biblioteca Academiei Române, filiala din Cluj), care conservă o versiune revizuită din a doua parte a secolului al XVII-lea a textului Vechiului Testament tradus de Nicolae Spătarul Milescu după *Septuaginta*, ediţia apărută la Frankfurt, în 1597, şi alte surse, printre care una slavonească (OSTR.) şi una latinească; pe lângă acestea, a fost folosită şi o ediţie a textului grecesc tipărită la Londra, în 1653 (SEPT.1653), utilizată în revizie până la cartea *1 Paralipomenon*, potrivit prefeţei adresate cititorului (MS.45, p. 909);

(b) Biblia de la 1688 (BB), prima versiune integrală tipărită în limba română, reprezentând „reproducerea cu modificări a Vechiului Testament tradus de Nicolae Spătarul Milescu şi a textului, de asemenea revizuit substanţial, al Noului Testament tipărit la Bălgrad, în 1648, de Simion Ştefan. Textul Bibliei de la 1688 este foarte asemănător, în partea lui cea mai întinsă, cu textul din MS.45. Diferenţele sînt rezultatul celor două revizii pe care le-a suportat: una mai veche, în Moldova, şi alta, efectuată în preajma tipăririi, în Ţara Românească" (Andriescu 1988: 26);

(b) MS.4389 (Biblioteca Academiei Române), datând din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, care conţine textul Vechiului Testament tradus în limba română de episcopul ortodox Daniil Panoneanul după Biblia slavonească apărută la Ostrog, în 1581 (OSTR.), o sursă latinească (VULG.) şi una grecească, „pe care a consultat-o, însă, numai în traducerea lui Nicolae Spătarul (Milescu)" (Ursu 2003: 41)[3].

Ne vom referi în principal la numele proprii din primele două texte, traduse după *Septuaginta*, dar, pentru comparaţie, vom prezenta şi traducerile lor din MS.4389 şi dintr-o traducere românească diortosită după textul ebraic (BIBL.1936).

---

[1] Pentru o sinteză privind traducerile româneşti ale Bibliei, vezi Munteanu (2010).

[2] Prin „toponime descriptive" înţelegem numele care sunt alcătuite numai din nume comune sau au în componenţa lor nume comune.

[3] Referitor la cele trei texte, vezi Cândea (1979), Andriescu (1988), Arvinte (1988), Ursu (2002, 2003) şi seria MLD.

BDD-A30315 © 2014 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:43:23 UTC)

(1)

Ios. 5:3 — „au obrădzuit... la locul ce să cheamă *Dealul Tăierilor Marginilor*" (MS.45), *Dealul Neobrezuiţilor-la-margine* (BB[1]), după βουνὸς τῶν ἀκροβυστιῶν (SEPT.1597); *Movila Tăierii Împrejur* (MS.4389) / *Dealul Aralot* (BIBL.1936);

Ios. 12:3 — *Marea Sărilor* (MS.45, BB[1]), după θάλασσαν τῶν ἁλῶν (SEPT.1597); *Marea Sării* (MS.4389) / *marea cea sărată* (BIBL.1936); *cf.* MS.45: *Marea Sărilor* (3:16; 18:19), *Mării cei Sărate* (15:2);

Ios. 13:3 — „de la *cea nelăcuită*, cea de către faţa Eghíptului, pînă la hotarăle Accaron" (MS.45, *cf.* BB[1]), după ἀπὸ *τῆς ἀοικήτου* (SEPT.1597); de la *rîul Sihrului* (MS.4389) / *Sicor* (BIBL.1936);

Ios. 15:7 — „şi iêse cu hotarul pre apa *Izvorului Soarelui*" (MS.45, BB[1]), după ὕδωρ τῆς πηγὴν ἡλίου (SEPT.1597); *idem* (MS.4389) / *En-Şemeş* (BIBL.1936);

Ios. 15:10 — *Cetatea Soarelui* (MS.45, *cf.* BB[1]), după πόλιν ἡλίου (SEPT.1597); *idem* (MS.4389) / *Bet-şemeş* (BIBL.1936);

Ios. 15:62 — „Vitharavá şi Madon [62.] şi Ohoran şi Nevsan şi *Cetăţile Sării* şi Ingaddí, cetăţi 6" (MS.45, *cf.* BB[1]), după αἱ πόλις τῶν ἁλῶν (SEPT.1597); *Cetăţile Soarelui* (MS.4389) / *Ir-Melah* (BIBL.1936);

Ios. 19:29 — *Cetarea Tăriei Táriilor* (MS.45), *Cetarea Tăriei Tăriilor* (BB[1]), după πόλεως ὀχυρώματος τῶν τυρίων (SEPT.1597); *Tirion cetatea cea tare* (MS.4389) / *oraşul cel întărit al Tirului* (BIBL.1936);

Ios. 21:29 — „pre Iermóth... şi *Izvorul Cărţilor*" (MS.45, BB[1]), după πηγὴν γραμμάτων (SEPT.1597); *idem* (MS.4389) / *Enganimul* (BIBL.1936);

(2)

Ios. 10:12 — „Stea soarele despre Gavaon şi luna despre *valea* [în text, scris greşit: **вάла**] *Allon*" (MS.45, *cf.* BB[1]), după κατὰ *φάραγγα ἀλλών* (SEPT.1597); „împotriva *văii Alnónului*" (MS.4389) / „deasupra *văii Aialon*" (BIBL.1936); alte exemple: *valea Ahor* (7:24), *valea Cané*, *valea Iair* (17:9), *valea Arnon* (12:1), *văii Arnon* (13:16), *valea Eghíptului* (15:4), *văii Enon* (15:8);

Ios. 13:17 — *casele Velmon* [glosat: *Meelvóth*] (MS.45), *casele lui Velmón* (BB[1]), după οἴκοις βελμών (SEPT.1597); *casele lui Velmon* (MS.4389) / *Bet-Baal-Meon* (BIBL.1936);

Ios. 13:26 — „de la Esevon pînă la *Ramóth*, *către Masfa* şi Votanim şi Manim" (MS.45), *Ramóthi, către Másfa* (BB[1]), după ῥαμὼθ κατὰ τὴν μασφά (SEPT.1597); *Ramoth, către Mastha* (MS.4389) / *Ramat-Miţpa* (BIBL.1936);

Ios. 15:6 — „să suie hotarăle pre *pietri Veor* ficiorul lui Ruvim" (MS.45), *pietrile Veor* (BB[1]), după ἐπὶ *λίθων βαιώρ* (SEPT.1597); *piiatra lui Veor* (MS.4389); *cf.* Ios. 18:17: „şi să va pogorî pre *piatra Vaan* [glosa: *Veon*] fiilor Ruvim" (MS.45, *cf.* BB[1]); *piatra lui Vaan* (MS.4389) / *piatra lui Bohan* (BIBL.1936);

Ios. 15:7 — „Galgal, carea iaste den preajma *a apropierii Odommin*" (MS.45), *apropierii Adamin* (BB[1]), după προσβάσεως ὀδδομίν (SEPT.1597); „Galgal, care iaste împotriva *apropierii Domínului*" (MS.4389); *cf.* Ios. 18:17: „Galiloth, carea iaste den

BDD-A30315 © 2014 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:43:23 UTC)

preajmă către *suirea Edomim*" (MS.45), *suirea Edomím* (BB[1]), după gr. πρὸς *ἀνάβασιν ἐδωμείμ*, *suişului Edodimului* (MS.4389) / „în faţa *Adumimului*" (BIBL.1936);

Ios. 15:7 — „va fi lui ieşirea *izvorul Roghil*" (MS.45, *cf.* BB[1]), după *πηγὴ ῥωγήν* (SEPT.1597); *izvorul Roghilului* (MS.4389) / *En-Roghel* (BIBL.1936); alte exemple similare: *izvorul Samé* (18:17), *izvorul Thafthóth* (17:7), *izvoarăle Asor* (19:37);

Ios. 15:9 — „trêce hotarul den vîrvul muntelui pre *izvorul apei Nafthô*" (MS.45, *cf.* BB[1]), după ἐπὶ *πηγὴν ὕδατος ναφθώ* (SEPT.1597); *izvorul apei Naftho* (MS.4389); *cf.* Ios. 18:15: „şi vor ieşi la *izvorul apei Nafthô*" (MS.45, *cf.* BB[1]); *izvorul apei lui Nathon* (MS.4389) / *Naarata* (BIBL.1936);

Ios. 18:16 — „partea muntelui carea iaste despre faţa *ponorului Enom*" (MS.45), „despre faţa *crîngului* fiiului *Enóm*" (BB[1]), după πρόσωπον *νάπης υἱοῦ ἐννώμ* (SEPT.1597); „laturea muntelui care iaste împotriva *feciorului lui Enon*" (MS.4389) / „capătul muntelui celui din faţa *văii Ben-Hinom*" (BIBL.1936);

Ios. 19:8 — „toate satele... pînă la *Valeth Viramoth, mergîndu* spre amiazădzi" (MS.45), „*Valíth Viramóth mergînd* spre amiázădzi" (BB[1]), după *βαλὲθ βηραμμὼθ, πορευομένων* κατὰ λίβα (SEPT.1597); „*Valeth Viromáthul, care merg* spre Iameth la amiiazăzi" (MS.4389) / „*Baalat-Beer-Ramatul* de miazăzi" (BIBL.1936);

Ios. 19:13 — „de acoló va trêce pren preajmă la răsărit pre Goth Faethá, la *cetatea Casim*" (MS.45, *cf.* BB[1]), după ἐπὶ *πόλιν κασίμ* (SEPT.1597); „la *Thacachin*" (MS.4389) / *Ita-Caţin* (BIBL.1936);

Ios. 19:27 — „să va împreuna cu Zavulon şi la Ghe, Iefthail despre *miazănoapte Vithaemec* şi Naiil" (MS.45), „se va împreuna cu Zavulón şi la Ghé, Ethaíl despre *miazănoapte*, *Vithaeméc* şi Naiil" după κατὰ *βορρᾶν, βηθαέμεκ* (SEPT.1597);

Ios. 19:27 — „şi va mêrge la *Havol den stînga*" (MS.45, *cf.* BB[1]), după χαβὼλ ἀπὸ ἀριστερῶν (SEPT.1597); *Haval despre stînga* (MS.4389) / *partea stângă a Cabulului* (BIBL. 1936);

Ios. 19:29 — „va fi ieşirea lui la mare, den *împărţala Ahzov*" (MS.45, *cf.* BB[1]), după ἀπὸ *τοῦ σχοινίσματος ἀχζίβ* (SEPT.1597), unde τοῦ σχοινίσματος < τὸ σχοίνισμα, -ατος 'piece of land measured out by the σχοινίον, portion, allotment; border, coast; line' (GRL, s.v.); „în *partea despre Ahziv*" (MS.4389) / *târguşorul Aczib* (BIBL. 1936);

(3)

Ios. 16:7 — „la Ataroth şi *Naarathá*, şi *oraşele* lor" (MS.45, *cf.* BB[1]), după εἰς ἀταρὼθ, καὶ *ναραθά*, καὶ *αἱ κῶμαι* αὐτῶν (SEPT.1597), unde numele apare atât în forma transliterată din limba ebraică (ναραθα), cât şi tradus (αἱ κῶμαι); *Narátha*

În privinţa transpunerii numelor proprii biblice în traducerile româneşti ale Bibliei din secolul al XVII-lea, trebuie avute întotdeauna în vedere două planuri de analiză:

(a) al traducerii propriu-zise (text sursă – text ţintă);

(b) al transcrierii interpretative a vechilor texte biblice româneşti (text în chirilică – text transcris în alfabet latin) (Gînsac 2012: 128).

(a) Planul traducerii (limba sursă – limba română)

BDD-A30315 © 2014 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:43:23 UTC)

Toponimele biblice ebraice au fost transpuse în textul grecesc în trei moduri: a d a p t a r e f o r m a l ă (transliterare şi/ sau transcriere fonetică), s u b s t i t u i r e printr-un echivalent existent în limba greacă (*e.g. Itavirion*, pentru *Tabor*; *Idumeea*, pentru *Edom*) sau t r a d u c e r e, în cazurile în care etimologia numelor le era cunoscută traducătorilor (Fernández Marcos 1977). În această ultimă categorie se încadrează şi toponimele enumerate mai sus. După modelul SEPT.1597, acestea au fost traduse în limba română fie total *(1)*, fie parţial *(2)*; uneori au fost preluate ambele variante ale numelui din textul-sursă *(3)*.

Fiind alcătuite în limba greacă din nume comune, unele toponime biblice au fost luate de traducători drept nume comune. Moatti-Fine (1996: 70) arată că traducătorii greci ai cărţii *Iisus Navi* (*Iosua*) au tradus unele nume proprii greceşti, transformându-le în nume comune, de exemplu: *têymānāh* 'vers le sud' (SEPT.1597: επὶ *νότον* – MS.45: „la *amiadzădzĭ*"), la 15:10; *gedērōtāyim* 'les domaines' (SEPT.1597: αἱ ἐπαύλεις – MS.45: *satele lor*), la 15:36, posibil pentru ca numărul locurilor enumerate[4] să fie de 14 (*ibidem*: 186). Invers, traducătorii greci au transliterat uneori nume comune ebraice ca şi cum ar fi fost nume proprii, de exemplu: *hammetō'ār* 'tourné vers' (SEPT.1597: ἀμμαθανοῦ – MS.45: *Amaththanú*), la 19:13; *yāmīn* 'ces villes' (SEPT.1597: ἰαμεῖν – MS.45: *Samin*), la 17:9 (*ibidem*: 70); fiind, aşadar, transliterate, traducătorii români le încadrează în categoria numelor proprii.

Unele toponime din textul ebraic au fost traduse integral în *Septuaginta*, iar de aici şi în versiunile româneşti ale acestui text: *e.g. 'ēyn gannīm* (SEPT.1597: πηγὴν γραμμάτων – MS.45: *Izvorul Cărţilor*), la 21:29; *'ēyn shèmèsh* (SEPT.1597: τῆς πηγὴν ἡλίου – MS.45: *Izvorului Soarelui*), la 15:7. În fine, unele nume proprii ebraice compuse sunt parţial transliterate, parţial transcrise în textul grecesc; este vorba despre toponimele care au în componenţă un apelativ cunoscut traducătorului, ca în exemplele următoare:

α) *'ēmèq 'ayyālōn* (SEPT.1597: φάραγγα ἀλλών – MS.45: *valea Allon*), la 10:12 şi, de asemenea, *valea Ahor* (7:24), *valea Arnon* (12:1), *văii Arnon* (13:16), *valea Eghíptului* (15:4) etc.; în schimb, la 18:16, numele nu mai este tradus în SEPT.1597 (ἐμὲκ ῥαφαείν), şi nici în traducerile româneşti ale acestui text (MS.45, *cf.* BB[1]: *Emec Rafain*);

β) *bēyt ba'al me'ōn* (SEPT.1597: οἴκοις βελμών – MS.45: *casele Velmon*), la 13:71; acest caz este, cuvântul *bēyt* fiind de regulă transliterat în SEPT.1597, precum şi în versiunile româneşti din secolul a XVII-lea traduse după acest text, de exemplu: *Vithain* (7:2), *Vithanáth* (19:38), *Vithsimoth* (12:3), *Vithsimúth* (13:20), *Vitharam* (13:27) etc.;

γ) *'ēyn rōgēl* (SEPT.1597: πηγὴ ῥωγήν – MS.45: *izvorul Roghil*), la 15:7 şi, de asemenea, la: *izvorul Samé* (18:17), *izvorul Thafthóth* (17:7), *izvoarăle Asor* (19:37) etc.;

[4] MS.45: „[33.] La cîmpie — Esthool şi Saará şi Asna [34.] Şi Zanó şi Ongonim şi Thaffuá şi Inaim, [35.] Şi Ierimuth şi Odolam şi Sohó şi Azíca şi Saraim, [36.] Şi Adiaghethem şi Gadíra şi *satele lor* şi cetăţile 14 şi oraşele lor".

BDD-A30315 © 2014 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:43:23 UTC)

δ) *gēy bèn hinnōm* (SEPT.1597: νάπης υἱοῦ ἐννώμ – MS.45: *ponorului*[5] *Enom*), la 18:16; la 15:8, numele apare în forma *hotarăle* [glosat marginal: *la valea*] *Ennom*, *cf.* φάραγγα ἐνόμ (SEPT.1597).

(b) Planul transcrierii interpretative (alfabet chirilic – latin)

În SEPT.1597 şi în OSTR., numele proprii nu sunt ortografiate cu iniţială majusculă[6], fiind, uneori, greu de recunoscut. După modelul surselor, iniţiala majusculă lipseşte şi în vechile traduceri biblice româneşti scrise cu alfabet chirilic. În anumite cazuri, transcriptorului în alfabet latin îi revine dificila sarcină de a stabili dacă un cuvânt sau un grup de cuvinte este nume propriu sau comun. Astfel, identificarea numelor proprii în aceste situaţii necesită un studiu comparativ cu alte traduceri. De exemplu, secvenţa marcată cu italice în fragmentul de mai jos ar trebui ortografiată cu iniţiale majuscule, din moment ce constituie traducerea numelui propriu ebraic *shiḥōr* (Moatti-Fine 1996: 87): „de la *cea nelăcuită*, cea de către faţa Eghíptului, pînă la hotarăle Accaron" (13:3, în MS.45, *cf.* BB[1]), *cf.* ἀπὸ *τῆς ἀοικήτου* (SEPT.1597), „de la *Sicor*, care se învecinează cu Egiptul, până la hotarele Acaronului" (BIBL.1936).

Şi punctuaţia are uneori un rol important în ortografierea numelor proprii biblice. Cum în textele chirilice uzul virgulei nu urmează reguli precise, transcriptorii au mai multe opţiuni de interpretare. În exemplul de mai jos, secvenţa ῥαμὼθ κατὰ τὴν μασφά (SEPT.1597, 13:26) redă toponimul ebraic *rāmat hammiṣpèh* (Moatti-Fine 1996: 86); în ediţiile moderne ale vechilor traduceri româneşti, primul şi al doilea element al numelui, socotite, probabil, separat, sunt despărţite prin virgulă: „de la Esevon pînă la *Ramóth*, *cătră Masfa* şi Votanim" (MS.45, *cf.* BB[1]), *cf.* „de la Heşbon până la *Ramat-Mitpa* şi Betonim (BIBL.1936).

BIBLIOGRAFIE

A. Surse şi lucrări de referinţă

BB = *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament*, tipărită întîia oară la 1688, în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti [...], Bucureşti.

BB[1] = *Biblia 1688*, text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, volum întocmit de Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Alexandru Gafton, Laura Manea, N. A. Ursu, vol. I-II, Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, 2001 (I), 2002 (II).

GRL = Johan Lust *et al.*, *Greek-English Lexicon of the Septuagint*, Revised Edition, American Bible Society, Stuttgard: Deutsche Bibelgesellschaft, 2003.

MLD = *Monumenta linguae Dacoromanorum. Biblia1688*, Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 25 vol., 1988-2015.

[5] În MS.45, cuvîntul υἱοῦ din textul grecesc nu este tradus.

[6] În afară de primele două cărţi biblice din SEPT.1597, în care numele proprii sunt ortografiate, de regulă, cu majusculă.

BDD-A30315 © 2014 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:43:23 UTC)

MS.4389 = Biblioteca Academiei Române, *Manuscrisul românesc nr. 4389*, în *MLD. Pars. VI: Iosue. Iudicum. Ruth*, Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2004.

MS.45 = Biblioteca Academiei Române, Filiala din Cluj, *Manuscrisul românesc nr. 45*, în *MLD. Pars. VI: Iosue. Iudicum. Ruth*, Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2004.

OSTR. = *Библиѧ сирѣ҃ кни́гы ве́тхаго и̑ но́ваго завѣ́та, по ѩ҆зы́коу словенскꙋ̀* [...], Ostrog, 1581.

SEPT.1597 = *Τῆς θείας Γραφῆς, Παλαίας Δηλαδὴ καὶ Νέας Διαθήκης ἁπάντα. Divinae Scripturae nempe Veteris ac Novi Testamenti omnia, Graece, a viro doctissimo recogniata et emendata* [...], Frankfurt am Main, 1597.

SEPT.1653 = *Ἡ Παλαια Διαθηκη κατα τους Ἑβδομηκοντα. VETUS TESTAMENTUM GRÆCUM EX VERSIONE SEPTUAGINTA INTERPRETUM*, Iuxta Exemplar Vaticanum Romæ editum, Accuratissime [...], Londini, Excudebat Rogerus Daniel [...], MDCLIII.

VULG. = *Biblia ad vetustissima exemplaria castigata*, Antverpiae, Ex officina Christophori Plantini, MDLXV.

B. Literatură secundară

Andriescu, Alexandru, 1988, „Locul Bibliei de la Bucureşti în istoria culturii, literaturii şi limbii române literare", în *MLD. Pars I: Genesis*, Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 7-45.

Arvinte, Vasile, 1988, *Studiu lingvistic asupra primei cărţi (Facerea) din Biblia de la Bucureşti (1688) în comparaţie cu ms. 45 şi ms. 4389*, în *MLD. Pars I: Genesis*, Iaşi: Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 47-119.

Catford, J.-C., 1965, *A Linguistic Theory of Translation. An Essay in Applied Linguistics*, London: Oxford University Press.

Cândea, Virgil, 1979, *Raţiunea dominantă. Contribuţii la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca: Editura Dacia.

Doufour, Jean-Paul, 1990, *La Transcription des noms propres dans la Bible anglaise avec références faites à la Bible dite «Version Autorisée» (1611)*, în Yannick Le Boulicaut (éd.), *Onomastique biblique: des richesses de la Bible hébraïque aux usages en langues modernes. Actes du Colloque des 4 et 5 novembre 1988*, Angers: Université catholique de l'Ouest, 55-61.

Fernández Marcos, N., 1977, *Nombres propios y etimologias populares en la Septuaginta*, în „Sefarad", XXXVII, 239-260.

Gînsac, Ana-Maria, 2012, *Despre traducerea toponimelor biblice descriptive în limba română*, în „Studii şi cercetări lingvistice", LXIII, nr. 1, 121-135.

Gray, G. Buchanan, 1896, *Studies in Hebrew Proper Names*, London: Adam and Charles Black.

Krašovec, Jože, 2010, *The Transformation of Biblical Proper Names*, New York – London, T&T Clark International.

Moatti-Fine, Jacqueline, 1996, *Les noms de lieux dans Jésus (Josué)*, în *La Bible d'Alexandrie*, vol. VI: *Jésus (Josué)*, Paris: Les Éditions du Cerf, 69-89.

Munteanu, Eugen, 2012, *Tradiţia biblică românească. O prezentare sintetică*, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară", LII, 11-35.

Poswick, R.-F./ Servais, G., 1990, *Quelques outils de base pour l'étude des noms propres bibliques: les traveaux du Centre «Informatique et Bible» de Maredsous*, în Yannick Le Boulicaut (éd.), *Ono-*

BDD-A30315 © 2014 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:43:23 UTC)

mastique biblique: des richesses de la Bible hébraïque aux usages en langues modernes. Actes du Colloque des 4 et 5 novembre 1988, Angers: Université catholique de l'Ouest, 148-160.

Rigolot, François, 1977, *Poétique et onomastique: l'exemple de la Renaissance*, Genève: Droz.

Şerban, Felicia/ Popescu, Elena, 1986, *Nume proprii în primele traduceri românești ale* Cîntării Cîntărilor, în „Cercetări de lingvistică", XXXI, nr. 1, 76-85.

Thackeray, Henry John, 1987, *A Grammar of the Old Testament in Greek According to the Septuagint*, vol. I, New York: Georg Olms Verlag [Cambridge, 1909].

Thomson, Francis J., 1998, *The Slavonic Translation of the Old Testament*, în Jože Krašovek (ed.), *The Interpretation of the Bible. The International Symposium in Slovenia*, Sheffield: Sheffield Academic Press.

Ursu, N. A., 2002, *Noi informații privitoare la manuscrisul autograf și la textul revizuit al* Vechiului Testament *tradus de Nicolae Spătarul (Milescu)*, în *Biblia 1688*, text stabilit şi îngrijire editorială de Vasile Arvinte şi Ioan Caproşu, volum întocmit de Vasile Arvinte, Ioan Caproşu, Alexandru Gafton, Laura Manea, N. A. Ursu, vol. II, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", I-LIV.

Ursu, N. A., 2003, „Activitatea literară necunoscută a lui Daniil Andrean Panoneanul, traducătorul *Îndreptării legii* (Târgovişte, 1652)", în N. A. Ursu, *Contribuţii la istoria culturii românești în secolul al XVII-lea. Studii filologice*, Iaşi: Editura Cronica.

Vaxelaire, Jean Louis, 2006, *Pistes pour une nouvelle approche de la traduction authomatique des noms propres*, în „Meta", LI, nr. 4, 717-738.

Vroonen, Eugène, 1967, *Les noms des personnes dans le monde. Anthroponymie universelle comparée*, Bruxelles: Éditions de la Librairie Encyclopedique.

BDD-A30315 © 2014 Centrul de Studii Biblico-Filologice
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-01 11:43:23 UTC)